

Добрянська Н. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічного та приватного права

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У теорії адміністративного права тривалий час дискусійним залишається питання щодо визначення кола суб'єктів адміністративної відповідальності в аспекті можливості віднесення до останніх юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. При цьому, важливо зазначити, що за останні роки з'являється все більше прихильників теорії щодо можливості віднесення юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів господарської діяльності до суб'єктів адміністративної відповідальності.

Наприклад, М. О. Кравець, хоча й погоджується з тим, що нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) не визначено юридичних осіб, як суб'єктів адміністративної відповідальності, проте в обґрунтування необхідності розширення відповідних положень КУпАП у цій сфері, наголошує, що відповідальність юридичної особи залежить від скоєної дії конкретної фізичної особи, тобто суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення – це фактично психічне ставлення до вчиненого діяння саме фізичною особою, проте об'єктивна сторона правопорушення, вчиненого юридичною особою пов'язана саме з господарською діяльністю відповідної юридичної особи [1, с. 76–77].

Інші науковці вважають, що адміністративна відповідальність юридичних осіб виникає за загальними засадами адміністративної відповідальності, має ознаки, що характерні для адміністративної відповідальності фізичних осіб, тобто встановлюється законами та іншими нормативноправовими актами, норми яких утворюють самостійний інститут адміністративного права. На думку деяких вчених, підставою є адміністративне правопорушення, за яке передбачено адміністративне стягнення; використовується незліченною кількістю правоохоронних органів і суддів (судів); характеризується оперативністю, використовується при порушеннях норм інших галузей права – їм служить; має особливий порядок [2, с. 236].

Разом з тим, з вищенаведеними зауваженнями можна погодитися лише частково, оскільки аналіз положень КУпАП та інших актів

законодавства свідчить про те, що на сьогодні суб'єктом адміністративної відповідальності може бути конкретна фізична особа, яка вчинила адміністративне правопорушення.

Так, окреслюючи коло суб'єктів адміністративної відповідальності, передусім варто зауважити, що в КУпАП чітко не визначено, хто саме може виступати суб'єктом адміністративної відповідальності. Не можна однозначно встановити конкретних ознак суб'єкта адміністративної відповідальності також і, виходячи з визначання поняття адміністративного правопорушення, яким визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [3].

Водночас, дискусія про можливість віднесення до суб'єктів адміністративної відповідальності юридичних осіб виникла з огляду на те, що деякі спеціальні закони визначають відповідальність, до якої можуть бути притягнуті, в тому числі юридичні особи. Причому деякі спеціальні закони розмежовують адміністративну відповідальність та іншу відповідальність, до якої можуть бути притягнуті власне юридичні особи.

У якості прикладу можна навести Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» від 14 жовтня 1994 р. № 208/94-ВР, згідно зі ст. 11 якого правопорушеннями у сфері містобудівної діяльності є протиправні діяння (дії чи бездіяльність) суб'єктів містобудування – юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених законодавством, будівельними нормами, державними стандартами і правилами; вчинення суб'єктами містобудування правопорушень у сфері містобудівної діяльності тягне за собою відповідальність, передбачену цим та іншими законами України [4].

Так само ст. 22 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22 вересня 2016 р. № 1540-VIII розмежовує відповідальність суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, несуть відповідальність за правопорушення у сферах енергетики та комунальних послуг, визначені законами України «Про природні монополії», «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» та іншими законами, що регулюють відносини у відповідних сферах, а також адміністративну та кримінальну відповідальність посадових осіб суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг [5].

Аналогічні положення містяться у низці інших спеціальних законів, які визначають поряд з адміністративною відповідальністю також інший вид відповідальності, суб'єктами якої можуть бути юридичні особи та фізичні особи – підприємці. За таких ознак вказаний вид відповідальності слід віднести до господарсько-правової, яка згідно з положеннями ст. 216 Господарського кодексу України застосовується за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій (штрафні та оперативно-господарські) на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, іншими законами та договором [6].

З цього приводу необхідно зазначити, що відповідно до ст. 2 КУпАП законодавство України про адміністративні правопорушення складається з цього Кодексу та інших законів України. Закони України про адміністративні правопорушення до включення їх у встановленому порядку до цього Кодексу застосовуються безпосередньо. Положення цього Кодексу поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена законами, ще не включеними до Кодексу [3].

Надаючи офіційне тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. ч. 1, 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 КУпАП (справа про відповідальність юридичних осіб), Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 30 травня 2001 р. № 7-рп/2001 дійшов висновку, що у ч. 3 ст. 2 КУпАП під словосполученням «законодавством, ще не включеним до Кодексу» слід розуміти закони, що встановлюють відповідальність фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень, які ще не включені в установленому порядку до зазначеного Кодексу [7].

Отже, спеціальні закони можуть визначати адміністративну відповідальність фізичних осіб, а також господарсько-правову відповідальність юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, тому важливо розмежовувати ці два види юридичної відповідальності. При цьому, як зазначається у Рішенні Конституційного Суду від 30 травня 2001 р. № 7-рп/2001 та як слідує з аналізу положень КУпАП, суб'єктом адміністративної відповідальності в Україні можуть бути виключно фізична особи, як індивідуально визначений суб'єкт, оскільки тільки стосовно фізичної особи можна визначити суб'єктивну сторону правопорушення, яке, у свою чергу, є обов'язковою умовою притягнення до адміністративної відповідальності.

Разом з тим, необхідно врахувати, що об'єктивна сторона деяких видів правопорушень може покладати на спеціальних суб'єктів адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язане з їх професійною діяльністю або навіть з діяльністю юридичної особи, в якій вони займають певну посаду. Зокрема, КУпАП визначає таких спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності: неповнолітні

особи (ст. 13) у віці від 16 до 18 років; посадові особи (ст. 14); власники транспортних засобів за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у разі їх фіксації працюючими в автоматичному режимі спеціальними технічними засобами, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобами фото- і кінозйомки (ст. 14-1); військовослужбовці та інші особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів (ст. 15); іноземці і особи без громадянства (ст. 16) тощо.

Список використаних джерел:

1. Кравець М. О. Адміністративна відповідальність юридичних осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 4. С. 75–78.

2. Миргород-Карпова В. В., Калініна М. Р. Юридична особа та питання адміністративної відповідальності. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Суми, 19–20 травня 2022 року). С. 234–237.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

4. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності від 14.10.1994 № 208/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22.09.2016 № 1540-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text>

6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

7. Рішення Конституційного Суду України від 30.05.2001 № 7-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>